

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-05-12

Diarienummer 2023-9788

Handläggare

Carl Mossfeldt

Telefon: 031-368 39 54

E-post: carl.mossfeldt@miljo.goteborg.se

Utveckling av klimatinvesteringsplan

Förslag till beslut

1. Miljö- och klimatnämnden godkänner konkretiseringen av arbetet med att utveckla Göteborgs Stads klimatinvesteringsplan i enlighet med tjänsteutlåtandet.
2. Miljö- och klimatnämnden godkänner användningen av beslutade centrala medel för Göteborgs klimatkontrakt i enlighet med tjänsteutlåtandet.

Sammanfattning

Ett nationellt klimatkontrakt undertecknades första gången den 11 december 2020 mellan kommunstyrelsens ordförande, Göteborgs Stad, generaldirektörerna för fyra statliga myndigheter, samt programchef för det statliga innovationsprogrammet, Viable Cities. I december 2021 och 2022 undertecknades förnyade klimatkontrakt, först med fem och sedan med sex statliga myndigheter: Energimyndigheten, Vinnova, Formas, Tillväxtverket, Trafikverket, Naturvårdsverket.

Det nationella klimatkontraktet syftar till att substantiellt bidra till att det kommunala klimatomställningsarbetet accelererar. Det svenska klimatkontraktet är också en integrerad del av EU:s arbete med missionen om klimatneutrala och smarta städer, där utvecklingen i Sverige gått före den i EU. Det svenska nationella klimatkontrakten har på så sätt kommit att fungerat som föregångare för det klimatkontrakt som även skall tas fram inom EU:s satsning på 100 klimatneutrala och smarta städer 2030.

En central del i klimatkontrakten både på nationell nivå och inom EU är att städerna åtar sig att utveckla en klimatinvesteringsplan. Syftet är dels att ge högre konkretion till hur den lokala klimatomställningen ska gå till, dels hur statliga myndigheter mer effektivt kan understödja den kommunala klimatomställningen, till exempel genom policyutveckling, kapacitetsstöd eller mer samlat statligt ekonomiskt stöd.

Göteborgs Stad har genom det arbetet som staden bedrivit inom ramen för klimatkontraktet sedan starten 2020 fått en ledande roll i det nationella arbetet med att definiera hur en klimatinvesteringsplan bör utformas. Ett särskilt bidrag från Göteborgs Stad har varit att utveckla en struktur och en inriktning för en klimatinvesteringsplan som möjliggör att klimatomställningen kan integreras i stadens stora investeringsbeslut. Här har Göteborgs Stads arbete tjänat som förebild för det bredare nationella arbetet som drivs av Viable Cities och Vinnova.

Miljöförvaltningen beskriver nedan hur arbetet med att utforma en klimatinvesteringsplan har byggts upp gradvis sedan 2020 genom de årliga klimatkontrakten och stadens klimatomställningsfunktion. Förvaltningen konkretiserar också hur arbete kommer att genomföras under 2023.

Bedömning ur ekonomisk dimension

En klimatinvesteringsplan bör ta sin utgångspunkt i de betydande ekonomiska ”omställningsrisker” som staden står inför. Det skulle, för att illustrera, kunna handla om att Göteborg Energi eller Göteborgs hamn förlorar ekonomiska värden som en indirekt konsekvens av den utfasningen av fossila drivmedel som nu sker i Sverige. Anledningen är att detta kan komma att påverka raffinaderiernas produktionsvolym i Göteborg och därmed tillgång och pris på spillvärme. Det skulle också kunna handla om att nya renoveringskostnader tillkommer i fastighetsbolagen till följd av nya EU direktiv inom energieffektivisering. Klimatinvesteringsplanen bör visa på hur stadens omställning kan drivas så snabbt som möjligt samtidigt som denna slags möjliga omställningskostnader minimeras.

Kommuncentrala medel är avsatta för uppdraget. Miljöförvaltningen avser att använda avsatta medel för att delvis finansiera de personalkostnader på cirka 2 miljoner kronor som i nämndens budget är avsatta till arbetet med en klimatomställningsfunktion. Resterande kostnader finansieras delvis av nämndens kommunbidrag, samt via externt finansierat projekt.

Diskussioner förs om ytterligare bidrag från de bolag och förvaltningarna som ingår i klimatomställningsfunktionen. Det kan handla om personella resurser men också om ekonomiska bidrag som kan visa sig nödvändiga för att engagera specialister inom olika områden.

Skulle Göteborgs Stad tilldelas medel av Vinnova för att driva en så kallad ”systemdemonstrator” - vilket är ett projekt staden nu söker om - så kommer det projektet också kunna ge påtagligt stöd till arbetet med att utveckla en klimatinvesteringsplan.

Bedömning ur ekologisk dimension

Arbetet grundsyfte är att accelerera stadens omställning mot klimatmålen, inom ramen för ansvaret att driva och samordna den ekologiska dimensionen. Arbetet bedöms som centralt för att Göteborgs Stad ska kunna nå beslutade klimatmål i miljö- och klimatprogrammet.

Bedömning ur social dimension.

En klimatinvesteringsplan tas fram utifrån ett helhetsperspektiv, med andra ord med en Agenda 2030-ansats. Medborgarperspektivet är också centralt i EU:s satsning på klimatneutrala städer.

Bilagor

1. Klimatkontrakt 2030, version 2022
2. Klimatkontrakt 2030, version 2021
3. Klimatkontrakt 2030, version 2020

Ärendet

Kommunfullmäktige beskriver i sin budget för 2023 arbetet vikten av ett aktivt arbete med klimatomställningen i Göteborg och därunder att Göteborg ska bli en av EU:s 100 första klimatneutrala städer senast 2030. Arbetet är också ett centralt åtagande staden gör i det nationella klimatkontrakt som Göteborgs stad har undertecknat i december 2020, 2021 och 2022. 700 000 kronor av kommuncentrala medel är avsatta för arbetet med klimatkontraktet 2023 och därmed arbetet med klimatomställningsfunktionen. Användning av kommuncentrala medel hanteras genom särskilt beslut om hur medlen ska användas i utpekad nämnd, varefter stadsledningskontoret informeras och utbetalning av medel sker.

Detta ärende är en konkretisering av hur arbetet med en klimatomställningsfunktion kommer att vidareutvecklas under 2023 med fokus på att ta fram en klimatinvesteringsplan samt hur avsatta medel avses att användas.

Beskrivning av ärendet

Om klimatkontraktet

Göteborgs stad är part i det nationella strategiska innovationsprogrammet Viable Cities. Centralt för Viable Cities arbete är att skapa förutsättningar för att det i Sverige ska finnas klimatneutrala städer till 2030. Göteborgs Stad är också utvald som en av EU:s 100 klimatneutrala och smarta städer 2030. Med andra ord städer som förväntas visa vägen i arbetet mot klimatneutralitet inom EU.

En central del av Viable Cities och EU:s 100 klimatneutrala och smarta städer är att deltagande städer förväntas utveckla klimatkontrakt. Syftet i första skedet är att bygga samsyn inom städer och mellan stat och städer kring behovet av ett innovativt arbetssätt för att klara klimatomställningen, där den nationella nivån och städerna behöver samverka och göra ömsesidiga åtagande. Den bredare ambitionen är att klimatkontraktet skall fungera som en ny typ av verktyg för att realisera förändringar av mer systemisk karaktär, där många olika aktörer måste utveckla sitt arbete gemensamt i en ny riktning.

Nio kommuner undertecknade klimatkontrakt 2020, 23 kommuner 2021 och 23 kommuner 2022. Klimatkontrakt 2022 är undertecknat av kommunstyrelsens ordförande i Göteborgs Stad, av generaldirektörer på Energimyndigheten, Vinnova, Formas, Tillväxtverket, Naturvårdsverket och Trafikverket samt av programchefen för Viable Cities-programmet.

Hur stadens klimatkontrakt utvecklats

Den första version av ett Göteborgs klimatkontrakt undertecknades av kommunstyrelsens ordförande den 11 december 2020. Det centrala åtagande Göteborgs stad gjorde i detta kontrakt var att utveckla en klimatomställningsfunktion, som ett pilotarbete.

Strategin för stadens klimatarbete har [...] två delar: det nya miljö- och klimatprogrammet som tillsammans med ett stadengemensamt miljöledningssystem utgör grunden i arbetet, och den omställningsfunktion som nu utvecklas i staden för att ytterligare stärka framdrift och säkra en "översvävel" i arbetet.

I det nya miljö- och klimatprogrammet kopplas genomförandet för att nå de olika målen till sju strategier för genomförande. Ansvar för att driva och samordna strategierna är utlagda på en samordningsansvarig nämnd eller kommunalt bolag, under den

övergripande ledningen av miljö- och klimatnämnden. Alla strategier tar sin utgångspunkt i att samverkan, innovation, digitalisering och kommunikation är centrala möjliggörare för att lyckas.

Nu utvecklas en "omställningsfunktion" i staden, initialt i form av en pilot. Utgångspunkt är tre centrala förutsättningar för framgångsrikt genomförande: att säkra framdrift inom stadens organisation, att säkra finansiering samt att säkra demokratisk förankring och delaktighet från medborgarna. Funktionen ges en strategisk inriktning där målet för arbetet är att generera användbara beskrivningar och underlag för ambitiösa, men samtidigt realistiska och uppföljningsbara satsningar för rättvis klimatomställning. (Ur Göteborgs Klimatkontrakt, version 1)

Den andra version av klimatkontraktet undertecknades av kommunstyrelsens ordförande den 8 december 2021. I detta kontrakt specificerade Göteborgs Stad hur staden avsåg att utveckla klimatomställningsfunktionens arbetet, som då övergått från pilot till etablerad verksamhet.

I det pilotarbete som har drivits inom ramen för klimatomställningsfunktionen under 2021 har två med varandra kompletterande fokusområden utkristalliserats som centrala för att klimatomställnings-funktionen skall kunna spela sin tänkta roll.

Det första består i att bereda en strategisk diskussion på VD- och direktörsnivå i staden kring stadens övergripande omställningsstrategi, det vill säga de olika mer sammansatta vägval och prioriteringar som är viktiga att göra i stadens omställningsarbete.

Det andra består i att formulera ett antal ambitiösa strategiska satsningar [...] som ger konkretion till stadens övergripande omställningsstrategi och skapar förutsättningar för framdrift. Dessa strategiska satsningar kommer som regel att drivas i mellanrummet mellan stadens bolag och förvaltningar, men ofta också mellan staden, regionen och statliga myndigheter.

Ambitionen ställer betydande krav på de underlag som utvecklas, dels så att förankring i existerande uppdrag i så hög grad som möjligt kan säkras, dels så att nödvändig koordinering mellan dessa uppdrag kan säkras. (Ur Göteborgs Klimatkontrakt, version21)

Den tredje versionen av Göteborgs Stads klimatkontrakt signerades av kommunstyrelsens ordförande 8 dec 2022. I detta kontrakt konkretiserar staden ytterligare hur man genom klimatomställningsfunktionens arbete avsåg att öka omställningstakten genom att definiera tre komponenter. Sammantaget skall dessa komponenter utgöra stadens klimatinvesteringsplan.

Som ett resultat av det arbete som bedrivits inom klimatomställningsfunktionen under 2021 och 2022 har tre kompletterande fokusområden utkristalliserats som centrala:

- Det första består i att bereda en strategisk diskussion på VD- och direktörsnivå i staden kring stadens övergripande omställningsstrategi, det vill säga de olika vägval och prioriteringar som är viktiga att göra i stadens klimatomställningsarbete. Denna omställningsstrategi skall bygga på en gedigen analys av de omställningsrisker staden står inför och skall ligga till grund för Kommunfullmäktiges övergripande val och prioriteringar.

- Det andra fokusområdet består i att översätta stadens omställningsstrategi till mer specifika strategier på bolags- och förvaltningsnivå.
- Det tredje handlar om att formulera ett antal ambitiösa strategiska satsningar, eller systemdemonstratorer. Dessa satsningar ska bidra till att realisera bolags- och nämndstrategier och ge konkretion till stadens övergripande omställningsstrategi.

De strategiska satsningarna kommer för att bli framgångsrika att behöva verka i mellanrummet mellan stadens förvaltningar och bolag. Men också mellan staden, regionen och statliga myndigheter, vilket kan komma att kräva nya samarbetsytor. (Ur Göteborgs Klimatkontrakt, version 3)

Resultat så här långt

Göteborgs Stads klimatomställningsfunktion har nu integrerats i stadens övergripande styrning och arbetssätten har konkretiserats. Viktiga relationer har utvecklats mellan bolag och förvaltningar, och former för att driva arbetet har tagit form. En relativt tydlig och gemensam bild har också vuxit fram i klimatomställningsfunktionens direktörsgrupp om ytterligare praktiska och strukturella insatser som måste till för att staden skall kunna nå klimatmålen.

Arbetet har även fått nationell uppmärksamhet. Här kan nämnas att Uppsala Länsstyrelse lyfte fram klimatomställningsfunktionen i sin slutrapport för ett regeringsuppdrag som de fått med fokus på att komma med förslag på hur lokal och regional klimatomställning kan öka. De skrev bland annat att klimatomställningsfunktionen är ett viktigt kommunalt verktyg som bör utvecklas i alla Sveriges kommuner med statligt stöd. Vinnova har också lyft fram Göteborgs Stads arbete med att utveckla en klimatinvesteringsplan som en föregångare nationellt.

Nästa steg: en klimatinvesteringsplan

Nästa steg i utvecklingen är att ta fram den klimatinvesteringsplan som specificeras i klimatkontrakten. Arbetet kommer bygga vidare på det arbete som redan gjorts inom ramen för klimatomställningsfunktionen. Syftet är att ytterligare konkretisera:

- den analys av omvärldsförändringar och risker som gjorts och som visar på vikten av att omställningen genomförs nu och i beaktande av en snabbt förändrande omvärld
- den prototyp till omställningsstrategi som formulerats och som tydliggör centrala avvägningar och vägval som måste göras på en för staden övergripande nivå som del av omställningen

Ett ytterligare viktigt steg måste också tas, nämligen att i nära samarbete med relevanta bolag och förvaltningar utveckla:

- de specifika projektportföljer på bolags- och förvaltningsnivå som faktiskt kan realisera omställningen.

Sammantaget kommer dessa konkretiserade dokument att utgöra stadens klimatinvesteringsplan.

Förvaltningens bedömning

Miljömålet för klimat i stadens förslag till miljö- och klimatprogram innebär att Göteborgs klimatavtryck till 2030 ska vara nära noll. Utsläppen inom Göteborgs geografiska område ska minska med minst 10,3 procent per år och de konsumtionsbaserade utsläppen ska minska med minst 7,6 procent per år till 2030. Den löpande uppföljningen av klimatmålen gör det dock tydligt att målet inte kommer nås utan ett betydande trendbrott som stadens bolag och förvaltningar kommer att få svårt att åstadkomma på egen hand.

Inom de övergripande målen för naturen, klimatet och människan i miljö- och klimatprogrammet har staden inte full egen rådighet och behöver således samverka med andra aktörer för att målen ska kunna nås. Systemlösningar behövs som kan komma att innebära både stora investeringar från olika aktörer i samhället och ändrade styrmedel på nationell nivå. Denna typ av frågor kan med fördel adresseras av en omställningsfunktion.

Omställningsfunktionen ska drivas som ett utforskande utvecklingsarbete för att öka takten i miljö- och klimatarbetet och nå det övergripande målet om en ekologiskt hållbar stad 2030. Syftet är att ytterligare utveckla stadens omställningskapacitet i form av styrning, ledning och finansiering. Omställningsfunktionen är därmed ett komplement till de andra två arbetssätten: miljöledningssystemet och programmets sju strategier.

Klimatinvesteringsplanen innebär en möjlighet att ge arbetet en ytterligare ökad grad av konkretion vilket kommer krävas för att säkra framdrift och finansiering. Den är också ett krav för att Göteborgs Stad ska kunna få en så kallad "mission label" av EU och därmed vara kvalificerad för stöd inom kommande programutlysningar och dylikt.

Förvaltningen bedömer att en omställningsfunktion är ett nödvändigt komplement till stadens bredare miljö- och klimatarbete om staden skall ha en chans att nå målen. En ytterligare konkretisering av klimatomställningsfunktionens arbete i form av en klimatinvesteringsplan är därmed ett nödvändigt nästa steg för att fortsätta att utveckla konceptet och för att säkra framdrift i omställningsarbetet.

Uppdragets organisering

Arbetet genomförs inom ramen för klimatomställningsfunktionen. Denna är i skrivande stund på väg från en version 1.0 till en version 2.0. Miljöförvaltningens direktör kommer fortsatt vara ordförande i denna grupp, som även kommer att inkludera representation på från åtminstone stadsledningskontoret, Göteborg Energi, Göteborgs hamn, Renova, stadsbyggnadsförvaltningen och Stadshus AB. Ytterligare aktörer kan tillkomma i samband med uppgraderingen till version 2.0.

Uppdraget leds av medarbetare på miljöförvaltningen men genomförs i nära samarbete med representanter för de bolag och förvaltningar som är representerade i klimatomställningsfunktionen. Både akademien och stadens teknikparker förväntas vara aktiva parter i arbetet.

Finansiering

Kommuncentrala medel är avsatta för uppdraget. Miljöförvaltningen avser att använda avsatta medel för att delvis finansiera de personalkostnader på cirka 2 miljoner kronor som i nämndens budget är avsatta till arbetet med en klimatomställningsfunktion.

Resterande kostnader finansieras delvis av nämndens kommunbidrag, samt via externt finansierat projekt.

Diskussioner förs om ytterligare bidrag från de andra bolagen och förvaltningarna i klimatomställnings-funktionen. Sådana bidrag kan visa sig nödvändiga för att engagera specialister inom olika områden som vi bedömer kommer behövas för att kunna åstadkomma det klimatomställningen syftar till.

Skulle Göteborgs Stad tilldelas medel av Vinnova för att driva en så kallad systemdemonstrator - vilket är ett projekt staden nu söker om, så kommer det projektet ge påtagligt stöd till arbetet med att utveckla en klimatinvesteringsplan.

Anna Ledin

Direktör

Marcus Jahnke

Avdelningschef